

Ny kunskapssyn avgörande för Sveriges framtid

Svenska Dagbladet den 20 oktober 2018

Vi talar ofta om vikten av att Sverige ska konkurrera genom att vara en kunskapsnation. Med tanke på situationen är det dock en vision vars grund snarare går att finna i fantasin än i empirin. I de senaste internationella kunskapsmätningarna framkom visserligen att de svenska elevernas resultat inte längre fortsätter sjunka, men om man studerar undersökningarna närmare framträder en bild av ett skolsystem med fortsatt stora problem. Pisa-mätningen visade exempelvis att svenska elever endast presterade på nivån för OECD:s genomsnitt. Därtill har elevernas familjebakgrund fått ökad betydelse och skillnaden i resultat mellan elever utifrån migrationsbakgrund är större i Sverige än i OECD. Samtidigt står vi inför en historiskt stor lärarbrist, där flera tiotusentals lärare kommer att saknas inom några år.

Det handlar inte bara om vår förmåga att konkurrera som kunskapsnation. Det handlar om att skapa en skola som ger alla elever rimliga möjligheter att lyckas, också de som inte kommer från akademiska hem, och om att uppfylla skolans demokratiuppdrag. En välfungerande demokrati kräver kunniga medborgare.

Trots problemen finns det ingen anledning att misströsta. Det finns exempel på länder som har lyckats vända låga resultat uppåt på kort tid. Det går dock inte att åstadkomma någon förbättring med läroplaner som bygger på en postmodern och extrem kunskapssyn som aktivt förhindrar effektiv kunskapsförmedling. Vi menar således att nyckeln till att vända skolans utveckling är att den som utses till ny utbildningsminister tar initiativ till att ta fram en läroplan som har en vetenskapligt grundad kunskapssyn.

Problemen med läroplanen går att spåra långt bak i tiden, men de blev framför allt tydliga i 1994 års läroplan. Den präglades av ett tydligt socialkonstruktivistiskt perspektiv på lärande – där kunskap inte ses som något objektivt som går att förmedla, utan i stället som något subjektivt som måste konstrueras inom varje elev. Det betänkande som låg till grund för läroplanen, Skola för bildning ifrågasätter exempelvis om det finns "rena fakta", det betonas att kunskap är en "mänsklig konstruktion" och det sägs att kunskap inte är "sann eller osann". I betänkandet degraderades vidare lärarens roll som kunskapsförmedlare till att betona lärarens uppdrag att stödja elevens "kunskapande". Skolverket sammanfattade det hela 2003 som att "kunskap inte går att förmedla eller överföra från en individ till en annan, från den som undervisar till den som lär".

Genom lärarutbildningen och läroplanerna har denna kunskapssyn påverkat generationer av lärare. Andelen lärare som tydligt leder undervisningen är därför lägre i Sverige än i de länder som presterar bra i OECD:s Pisa-mätningar. En undersökning visar att i de länder som har bra resultat finns en balans där lärarledd undervisning överväger framför elevens eget arbete medan det motsatta gäller för Sverige. Många studier har samtidigt pekat på sambandet mellan eget arbete och sämre studieresultat. Tack vare psykologisk forskning kan vi förklara varför. När elever i ett tidigt skede förväntas ta ett stort ansvar för sin inläring riskerar deras arbetsminne att överbelastas, vilket

hämmar såväl inläring som motivation. Det går att undvika genom att läraren tydligt strukturerar det som ska läras ut och förmedlar det i en takt som eleverna kan hantera.

Det infördes en ny läroplan år 2011. Syftet med den var att stärka betoningen på kunskap, men som avslöjades tidigare i år valde tjänstemän på Skolverket att låta 1994 års läroplans kunskapssyn genomsyra även denna. Språket i den nu gällande läroplanen är abstrakt och det saknas konkretion när det gäller vad eleverna ska kunna. Elever förväntas kunna diskutera och samtala, men det anges aldrig vilka kunskaper de ska utgå från. I ämnet samhällskunskap ska eleverna exempelvis "uttrycka och värdera" ståndpunkter och argumentera utifrån "olika perspektiv". Det kan givetvis vara både eftersträvänsvärt och viktigt, men det förutsätter att eleven besitter nödvändiga grundkunskaper.

I den svenska debatten om skolan har förslag som mindre klasser, utökat antal undervisningstimmar och fler lärarassistenter framhållits som pusselbitar för att lösa skolans kris. Gemensamt för dessa förslag är dock att de saknar en solid grund i evidens. Vad en ny regering behöver prioritera är i stället att ta fram en ny läroplan som utgår från en vetenskapligt grundad syn på kunskap och inläring. Efter vårens debatt om problemen med kunskapskravens utformning tog visserligen Skolverkets generaldirektör till sig kritiken, efter att inledningsvis ha ifrågasatt den, och menade att han ville se ett ökat fokus på faktakunskaper i kursplanerna och kunskapskraven. Vi bedömer att det inte kommer att räcka, då man samtidigt vill hålla fast vid den konstruktivistiska pedagogiken och dess fokus på egeninläring. Det riskerar med andra ord att bli ytterligare en halvmesyr av det slag som 2011 års läroplan var.

Sverige är varken offer för olyckliga omständigheter eller någon orubblig naturlag som vi inte kan påverka. Det går att bana väg för en likvärdig kunskapsskola värd namnet. Det kräver att en ny läroplan tas fram och att vi gör upp med det skolparadigm som präglas av en konstruktivistisk, postmodern kunskapssyn och en elevcentrerad pedagogik. Tiden är nu mogen för att ta ett större grepp och arbeta fram en ny läroplan med ett tydligt förelagt kunskapsinnehåll, tydlig progression och tydliga mål. Ju längre vi väntar, desto fler unga kommer att växa upp i Sverige utan kunskaper som krävs för att bli kunniga och autonoma individer som kan klara sig väl och delta i samhället. Behovet av en ny kunskapssyn och ny syn på undervisning för svensk skola kan således inte beskrivas som något annat än akut och avgörande för Sveriges framtid.

Isak Skogstad

Magnus Henrekson

Per Kornhall

Martin Ingvar

Åsa Wikforss

Inger Enkvist